

Warszawa, dn. 10.01.2023

Prof. dr hab. Michał Stefanowski
Wydział Wzornictwa
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
ul. Myśliwiecka 8; 00-459 Warszawa

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani **mgr Magdaleny Jugo**, sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym przez Uczelnianą Radę do Spraw Nauki i Jakości Kształcenia Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu.

Ocena rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Ceramika emocjonalnie zrównoważona. Współczesne strategie projektowe w obszarze ceramiki użytkowej”, napisanej pod opieką promotora, prof. Marzeny Wolińskiej.
Do sporządzenia recenzji otrzymałem: pracę doktorską, życiorys artystyczny oraz portfolio doktorantki.

Pani Magdalena Jugo, absolwentka Wydziału Architektury i Wzornictwa na Uniwersytecie Artystycznym im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu (dyplom magisterski obroniony w 2017 roku) i Międzywydziałowych Środowiskowych Studiów Doktoranckich na UAP w latach 2018-21, jest projektantką i nauczycielem akademickim. Od 2018 roku pracuje w macierzystej uczelni, prowadząc zajęcia dydaktyczne w Katedrze Designu UAP. Oprócz nauczania działa organizacyjnie na rzecz uczelni, m.in. pełniąc funkcje Kanclerza Interdyscyplinarnego Koła Naukowego Doktorantów UAP i Przewodniczącej Samorządu Doktorantów, organizując wydziałowe warsztaty i wystawy. Istotny wpływ na jej drogę projektanta i wykładowcy miało 5 stypendialnych wyjazdów zagranicznych do Danii, Holandii i Hiszpanii. Jednym z ważnych doświadczeń z tych wyjazdów było uczestnictwo w projektach unikatowej ceramiki dla wiodących światowych restauracji. Można założyć, że praktyki zagraniczne miały też wpływ na wybór drogi projektowej Doktorantki, która wraz z Małgorzatą Paruch-Piotrowską, w ramach ZRYW STUDIO, zajmuje się projektowaniem ceramiki użytkowej. Jest autorką szeregu projektów obiektów, zwłaszcza ceramiki, oraz grafiki użytkowej. W latach 2011-2021 uczestniczyła w 23 wystawach w kraju i za granicą. Od 2021 roku uczestniczy w uczelnianym projekcie badawczym. Ilość przedsięwzięć, w których p. Jugo brała udział w stosunkowo krótkim czasie robi wrażenie i świadczy o jej dużej aktywności.

Muszę przyznać, że tytuł pracy: „Ceramika emocjonalnie zrównoważona” wzbudził na początku moje wątpliwości. Emocje mogą odgrywać w projektowaniu (a zwłaszcza w odbiorze efektów pracy projektantów) istotną rolę. Pisał o tym przede wszystkim Donald A. Norman. Z pojęciem projektowania emocjonalnie zrównoważonego zetknąłem się natomiast po raz pierwszy. W pracy znalazło się wyjaśnienie Autorki, mówiące że design emocjonalnie zrównoważony

odwołuje się do sfery emocjonalnej konsumentów i realizuje założenia designu zrównoważonego, w ramach hasła: „posiadajmy mniej przedmiotów, lecz bardziej dla nas znaczących”. Nie wiem czy jest to sformułowanie najodpowiedniejsze, jednak w kontekście całości pracy, jest ono zrozumiałe i akceptowalne.

Praca doktorska podzielona jest na dwie części: teoretyczną i praktyczną.

W części teoretycznej Autorka zajęła się opisem aktualnej roli projektanta ceramiki użytkowej, oraz redefinicją pojęcia dzisiejszego rzemiosła, zaprezentowała współczesne strategie projektowe oraz motywacje młodego pokolenia polskich projektantów ceramiki użytkowej. Przeanalizowała także możliwości wykorzystania designu do kreowania tożsamości lokalnej i promocji regionów.

12 nowych ról projektantów - ceramików zostało przedstawionych na trafnie dobranych konkretnych przykładach z kraju i zagranicy. Autorka wielokrotnie podkreśla w pracy znaczenie umiejętności rzemieślniczych i podkreśla wagę osobistej pracy z materiałem. Z niezrozumiałych dla mnie względów uważa, że ta metoda jest postrzegana jako gorsza i trzeba jej bronić. Zapewne zależy to od tego „kto postrzega”. Zgodnie z moimi doświadczeniami, projektant budzi zaufanie u odbiorców i współpracowników, jeśli talent, pomysł, wrażliwość i zmysł plastyczny poparte są wiedzą praktyczną i osobistym doświadczeniem.

Sylwetka współczesnego projektanta ceramiki użytkowej przedstawiona jest w pracy na podstawie wyników ankiet wysłanych do 45 polskich autorskich pracowni ceramicznych, oraz na podstawie wywiadu z projektantką ze studia Trzask Ceramics. Wyłania się z tego obraz projektantów, którzy postanowili zostać wytwórcami, żeby nie musieć iść na kompromisy i móc robić to, na co sami mają ochotę. Jak pisze Autorka: „projektanci pracują „na własnych zasadach”, zapewniających satysfakcję z wykonywanego zawodu, która stała się ważniejsza od korzyści finansowych czy prestiżu społecznego”.

Z takiej działalności mogą się utrzymać, ponieważ równolegle pojawił się nowy typ odbiorcy ceramiki użytkowej, oczekującego przedmiotów oryginalnych, małoseryjnych lub unikatowych. Spotkały się dwie nisze pokoleniowe(?) i obie wyniosły z tego spotkania korzyść.

Opisując strategie projektowe Autorka, na podstawie interesujących przykładów, mówi o eksploracji zmysłów, o nowych technologiach, zwłaszcza druku 3D z zastosowaniem różnych materiałów, a także o trendach formalnych, szklkach, dekoracjach i kształtach wynikających ze zmieniającego się postrzegania współczesnego stołu i zwyczajów z nim związanych. Istotną rolę w części teoretycznej, ale jak pisze Autorka, także w jej własnej praktyce zawodowej pełnią strategie dla zrównoważonej przyszłości. Na podstawie przykładów przedstawione są prace stosujące w projektowaniu zasadę 3R: Reduce - ograniczaj, Reclaim - użyj powtórnie, Recycle - utylizuj. Jak słusznie zauważa Autorka, jednym z czynników proekologicznych jest twórczość w skali lokalnej, pozwalająca stosować miejscowe surowce, skrócić łańcuchy dostaw, ograniczyć zużycie paliw i energii, a dodatkowo przyczynić się do kreowania wartości lokalnych i regionalnej tożsamości. Regionalizm jest kolejną opisywaną przez Autorkę strategią projektową. W pełni zgadzam się, że ceramika użytkowa pełniła i pełni istotną rolę w budowaniu dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionów. W tym kontekście chyba niepotrzebne było podawanie cytatu dotyczącego dziedzictwa narodowego. Poszukiwanie stylu narodowego było popularne w Europie w państwach odrodzonych po I wojnie światowej. Przyniosło ciekawe rezultaty, ale było

zjawiskiem przejściowym. Jednym z nielicznych przykładów skutecznego wykreowania tożsamości narodowej jest prawdopodobnie Irlandia, której kultura (muzyka, język, literatura) była odbudowana w ramach polityki państwa w dwudziestoleciu międzywojennym, a rzemiosło m.in. w ramach projektu Kilkenny, wiele lat później.

Tego, że ceramika użytkowa może być świetnym nośnikiem tożsamości regionalnej, dowodzi m. in. popularność cytowanej w pracy kilkakrotnie ceramiki z Bolesławca, którą dzisiaj utożsamiamy z Polską, a oparta jest na twórczo rozwiniętych motywach zdobień niemieckich. Zgadzam się więc z Autorką, że ceramika użytkowa może być dobrym elementem promocji regionu.

Na tym stwierdzeniu, na proekologicznym podejściu do projektowania i na swoich doświadczeniach ze współpracy z restauratorami p. Jugo oparła część projektową pracy doktorskiej. W ramach tego projektu Autorka postanowiła stworzyć zestaw autorskich naczyń dla organizowanego we współpracy z szefem kuchni wydarzenia gastronomicznego promującego Wielkopolskę i pełniącego rolę pamiątki regionalnej. Zgodnie z przyjętym założeniem zestaw składa się z wielofunkcyjnych obiektów, służących m.in. do przechowywania oraz serwowania składników posiadających znak dziedzictwa kulinarnego – oleju rydzowego lub Inianego oraz soli kłodawskiej, naczyń do deserów, a także obiektu dekoracyjnego - wazonu. Jednym z celów pracy doktorskiej było wypracowanie i sformułowanie zrównoważonego sposobu pracy w pracowni Autorki.

W ramach procesu wytwórczego naczynia zostaną wykonane przy użyciu limitowanej ilości szkliv lokalnego pochodzenia, oraz autorskiego szkliwa „recyklingowego”, wykonanego z udziałem odpadów industrialnych - popiołów z poznańskiej spalarni odpadów EKO-ZEC. Ważnym założeniem projektu było wykorzystanie dawnej techniki wypału Raugo (Obvara), stosowanej przez ludy bałtyckie, dzięki któremu zestawione zostały świat tradycji (wypał Raugo – z wykorzystaniem zakwasu chlebowego z lokalnej piekarni) z odpadami ze współczesnego zakładu przemysłowego.

W efekcie pracy projektowej powstał oryginalny i spójny zestaw obiektów wielofunkcyjnych formalnie i użytkowo powiązanych z opracowanym wspólnie z szefem kuchni menu regionalnym. Kształt okrągłego naczynia do deseru jest wycinkiem lekko pofalowanego terenu Wielkopolski. Kształty pozostałych obiektów są oparte na walcach, proste, ale wysmakowane. Dobrze ilustrują zawartą w pracy doktorantki tezę, zgodnie z którą współczesne rzemiosło łączy tradycję z nowoczesnością. I jak już napisano, dostosowane są do przechowywania i serwowania produktów regionalnych. Można zadać pytanie, czy wybór techniki wypału właściwej dla ludów bałtyckich był najwłaściwszy dla projektu promującego Wielkopolskę i czy nie dałoby się oprzeć projektu na technologiach bardziej lokalnych? Nie jestem specjalistą w tej dziedzinie, a w pracy nie ma informacji o tradycjach ceramicznych regionu. Tak czy inaczej, w efekcie pracy doktorskiej powstał projekt ciekawych, oryginalnych obiektów. W obiektach dwuczęściowych górne elementy wypalone w technice Raugo ciekawie kontrastują z elementami dolnymi o jednolitej, gładkiej powierzchni. Autorka przeprowadziła eksperymenty z wypalaniem w różnych temperaturach i z różnymi szklivami. Zostały przeprowadzone próby materiałowe i dobrana kolorystyka, odnosząca się do barw krajobrazu Wielkopolski. Istotnym elementem projektu, podkreślającym unikatowość obiektów są umieszczane na naczyniach

kalkomanie z elementem graficznym, informacją o szerokości geograficznej miejsca produkcji i numerem seryjnym. Na wypalanych w niższej temperaturze nakładkach na wazony kalkomania zastąpiona zostanie przez stempel. O projekcie elementu graficznego można się dowiedzieć z opisu, ale nie został on w pracy pokazany.

Podsumowując, uważam, że zarówno część teoretyczna, jak praktyczna pracy doktorskiej świadczą o wykonanej ogromnej pracy, o kompetencjach zawodowych Autorki i zasługują na bardzo wysoką ocenę. Praca zawiera odpowiednią bibliografię.

Drobne uwagi.

Ilustracje zamieszczone w początkowych rozdziałach są oznaczone cyframi, ale do tej numeracji nie ma odniesień w tekście. Utrudnia to identyfikację obiektów, które są w pracy opisane. Począwszy od rozdziału 7 numery ilustracji mają odniesienia w tekście i problem znika. Nie rozumiem dlaczego nie można tego było zrobić w rozdziałach wcześniejszych.

Numeracja stron w spisie treści nie odpowiada stronom rzeczywistym.

Dokładniejsza korekta tekstu pozwoliłaby wyeliminować niezręczności stylistyczne.

Konkluzja:

Po zapoznaniu się z przekazanymi mi materiałami, zawierającymi: pracę doktorską zatytułowaną „Ceramika emocjonalnie zrównoważona. Współczesne strategie projektowe w obszarze ceramiki użytkowej”, życiorys artystyczny, oraz portfolio zawierające wykaz dorobku artystycznego i naukowego - mogę stwierdzić, że mgr sztuki **Magdalena Jugo** zaprezentowała oryginalną, wartościową, metodycznie opracowaną rozprawę doktorską.

Autorka posiada wiedzę, istotny dorobek twórczy oraz umiejętności niezbędne do prowadzenia samodzielnej działalności artystycznej, spełniając wymagania ustawy z dn. 14.03.2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Praca doktorska, przygotowana pod opieką prof. Marzeny Wolińskiej, stanowi oryginalne dokonanie artystyczne i wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w opracowywanej dziedzinie. Świadczy także o jej zaangażowaniu i świadomości roli projektanta w zmieniającej się sytuacji kulturowej i środowiskowej.

W związku z powyższym popieram wniosek o nadanie Pani Magdalenie Jugo stopnia **doktora sztuki w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.**

